Ezt kell tudni geometriából a 9. osztály végéig

Térelemek: Pont, egyenes és sík. Alapfogalmak, nincs definíciójuk.
Axiómák: Pl. Két ponton át egy egyenes húzható. Két különböző egyenesnek 0 vagy 1 metszéspontja lehet. stb.
Párhuzamosság: Két egyenes akkor párhuzamos, ha egy síkban vannak, de nincs metszéspontjuk.
Szakasz: Egy egyenesnek két pontja közé eső része. (A pontokkal együtt egy zárt *szakaszt* alkot, a végpontok nélkül *nyílt szakasz* a neve.)
Távolság: Olyan függvény, mely bármely pontpárhoz nemnegatív valós számot rendel.
Jelölései: AB, $\overline{AB}$, vagy $d(A;B)$.
3 tulajdonsága:

- AB=BA
- $AB = 0 \Leftrightarrow A = B$
- $AB + BC \geq AC$ (Háromszög-egyenlőtlenség)

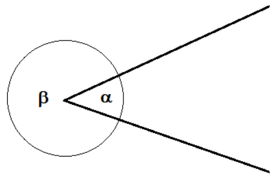

Szög: A sík egy pontjából kiinduló két félegyenes két *szögtartomány*ra bontja a síkot. A „szög” szó jelentheti a szögtartományt, illetve a félegyeneseket is (szögvonal). Azt, hogy a két szögtartomány közül melyikről van szó, a szárak közé rajzolt megfelelő körívvel jelezzük. A félegyenesek közös pontját a szög csúcsának, a félegyeneseket a szög szárainak nevezzük.

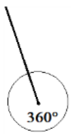

Ha a két félegyenes egybeesik, nullszög és teljesszög keletkezik.
Szögek mérése: a teljesszög 360-ad részével, ez egy fok.
Nullszög: két szára azonos, nagysága 0°.
Derékszög: olyan szög, amely egyenlő a mellékszögével 90°.
Egyenesszög: olyan szög, amelynek a szárai egyenest alkotnak. Nagysága 180°.
Szögtípusok:Nullszög < hegyesszög< derékszög< tompaszög< egyenesszög< homorúszög<teljesszög.
Konvex szögek: az egyenesszögnél nem nagyobb szögek, tehát a nullszög, a derékszög, továbbá a hegyesszögek és tompaszögek és az egyenesszög.
Merőlegesség: Két egyenes/szakasz merőleges egymásra, ha szögük derékszög, azaz 90°.
Nevezetes szögpárok:

1. **Pótszögek**: két olyan szög, amelyek összege derékszög.
2. **Mellékszögek**: két olyan szög, amelyeknek egy-egy szára azonos, a másik kettő pedig egyenest alkot. Összegük 180°.
3. **Kiegészítő szögek**: két szög, amelyek összege egyenesszög (180°).

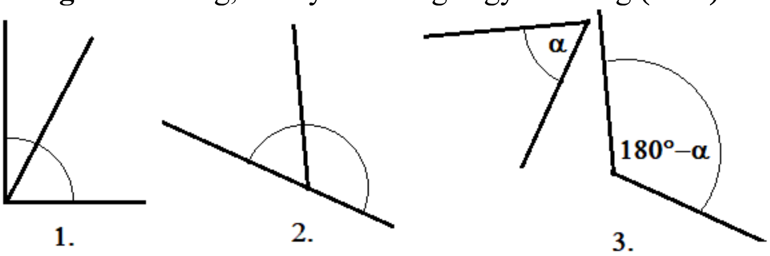

Párhuzamos szárú szögek egyenlők vagy kiegészítő szögek. Az egyállású szögek (1.), váltószögek (2.), csúcsszögek (3.) mindig egyenlők.

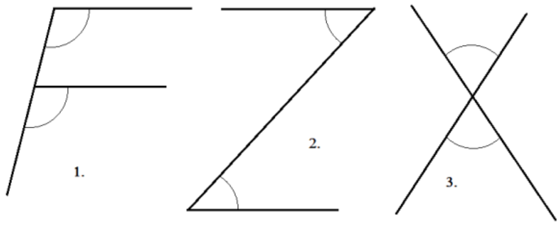

A merőleges szárú szögek egyenlők vagy kiegészítő szögek.

<u>Kör:</u> A **kör** vagy körvonal egy sík azon pontjainak halmaza (más szóhasználattal *mértani helye*), amelyek a sík egy meghatározott pontjától (*középpont*) adott távolságra (*sugár*) vannak. *Körlap*nak nevezzük azon pontok halmazát, melyekre a távolság kisebb vagy egyenlő a sugárral.

Kör részei, körrel kapcsolatos fogalmak

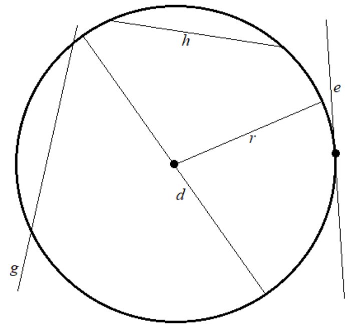

A **sugár** *(r)* a kör középpontját és a kör egy pontját összekötő szakasz.
A **húr** *(h)* olyan szakasz, melynek két végpontja a körvonal két pontja.
Az **átmérő** *(d)* olyan húr, mely áthalad a *K* körközépponton (*K* a felezőpontja). Az átmérő hossza kétszer akkora, mint a sugár hossza ($d=2r$).
A **szelő** *(g)* olyan egyenes, amely két pontban metszi a körvonalat.
Az **érintő** *(e)* olyan egyenes, amelynek pontosan egy közös pontja van a körrel.
Körszelet: A körlapot egy húr két körszeletre bontja. A körlapot egy átmérő két félkörre bontja. (A félkör speciális körszelet.)

A kör <u>kerülete</u>: $\boldsymbol{K = 2r\pi}$.
A kör <u>területe</u>: $\boldsymbol{T = r^2\pi}$.

$\pi \approx 3{,}1415926535897932384626433832795$

Középponti szög: olyan szög, melynek csúcsa egy kör középpontja. Lehet homorúszög is.

Az **ív** a körvonal két pontja közé eső része. Egy körben egy körív hossza egyenesen arányos a hozzá tartozó középponti szög nagyságával. Ki lehet számolni egy körív hosszát a következő képlettel:

$$\frac{\text{ív hossza}}{\text{kör kerülete}} = \frac{\text{középponti szög}}{360°}$$

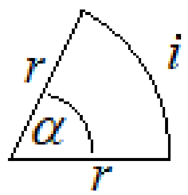

Körcikk: a körnek két sugár közé eső része. Egy körben egy körcikk területe egyenesen arányos a hozzá tartozó középponti szög nagyságával. Ki lehet számolni egy körcikk területét a következő képlettel:

$$\frac{\text{körcikk területe}}{\text{kör területe}} = \frac{\text{középponti szög}}{360°}$$

Összefüggés egy körcikk ívhossza (*i*), sugara *(r)* és a körcikk területe között:

$$\text{Körcikk területe} = \frac{i \cdot r}{2}$$

Körrel kapcsolatos kis tételek:

0. **A körnek bármely átmérője szimmetriatengelye.**
1. A körben az átmérő a leghosszabb húr.
2. Minden húr felezőmerőlegese áthalad a kör középpontján.

3. Az érintő merőleges az érintési pontba húzott sugárra.
4. Egy külső pontból a körhöz húzott két érintőszakasz mindig egyenlő.
5. Egy külső pontból a körhöz húzott két érintőszakasz által bezárt szög szögfelezője mindig áthalad a kör középpontján.

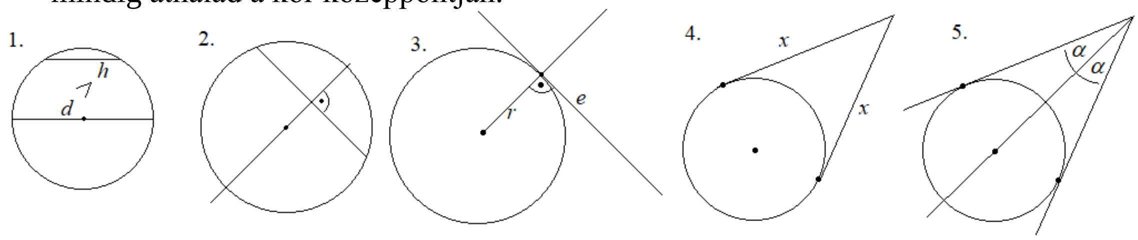

Két kör **koncentrikus**, ha középpontjuk azonos.
A **körgyűrű** két koncentrikus kör közé eső pontok halmaza.
Ha két kör nem koncentrikus, akkor a középpontjaikat összekötő egyenest a körök **centrálisának** nevezzük.
Két kör kívülről és belülről is érintheti egymást, ilyenkor az érintési pont a centrálisra esik.

<u>Sokszögek</u>: háromszögek, négyszögek, ötszögek, stb.

- **Belső szög**: egy sokszög csúcsában találkozó két oldal által bezárt, a sokszög belseje felé eső szög.
- **Külső szög**: egy sokszög egy belső szögének mellékszöge.

Konvex sokszög: minden szöge kisebb 180°-nál.

- Az *n* oldalú konvex sokszög belső szögeinek összege $(n-2) \cdot 180°$.
- Az *n* oldalú konvex sokszög külső szögeinek összege 360°. Itt minden csúcsnál csak egy külső szöget tekintünk.
- Az *n* oldalú konvex sokszög átlóinak száma: $\frac{n \cdot (n-3)}{2}$.

Szabályos sokszög: Minden oldala és minden belső szöge egyenlő.

<u>Háromszögek:</u>

- Minden háromszögben igaz, hogy bármelyik két oldal összege nagyobb a harmadik oldalnál.
- Minden háromszögben igaz, nagyobb oldallal szemközt nagyobb szög fekszik.
- Minden háromszög belső szögeinek összege 180°.
- A háromszög bármelyik külső szöge egyenlő a nem mellette fekvő két belső szög összegével. Ez a *külsőszög-tétel*. *Ábra* →

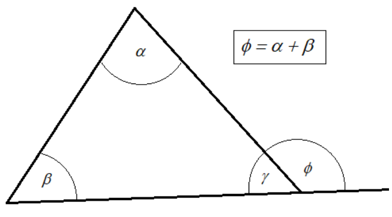

Speciális háromszögek

- Az **egyenlő oldalú háromszög** minden oldala azonos hosszúságú. Egyben minden belső szöge is ugyanakkora, mégpedig 60°; tehát szabályos sokszög.
- Az **egyenlő szárú háromszög**nek legalább két oldala azonos hosszúságú. Egyben két belső szöge is ugyanakkora (az alapon fekvő szögek).
- A derékszögű háromszögnek van egy derékszöge.
- A hegyesszögű háromszögnek mindhárom szöge hegyesszög.
- A tompaszögű háromszögnek egyik szöge tompaszög.
- Az **általános háromszög** belső szögei különbözőek és egyik sem derékszög.

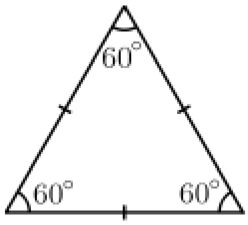

Egyenlő oldalú háromszög

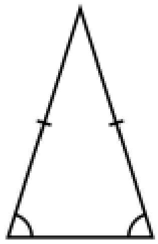
Egyenlő szárú háromszög

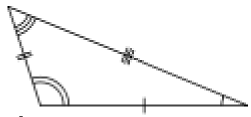
Általános háromszög

<u>Pitagorasz tétele</u> (ez egy megfordítható, azaz oda-vissza igaz tétel):
Egyrészt kimondja, hogy bármely **derékszögű** háromszögben az átfogó négyzete megegyezik a két befogó négyzetének összegével – ha c az átfogó, a és b pedig a két befogó, akkor a tétel az alábbi alakban írható le:

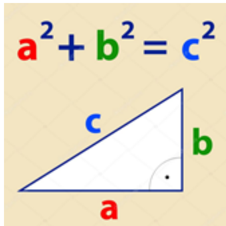

$$c^2 = a^2 + b^2$$

Ha egy háromszög oldalaira igaz ez az egyenlőség, akkor „c”-vel szemközt derékszög van.
Ha nem igaz a fenti egyenlőség, akkor is ad információt: ha a bal oldal nagyobb, akkor c-vel szemközt tompaszög van, ha a bal oldal kisebb, akkor c-vel szemközt hegyesszög van.

<u>Thalész tétele</u>: (ez is egy megfordítható, azaz oda-vissza igaz tétel)
a) A **derékszögű** háromszög körülírt körének középpontja az átfogó felezőpontjába esik.
b) Ha egy kör átmérőjének A és B végpontját összekötjük a körív A-tól és B-től különböző tetszőleges C pontjával, akkor az ABC háromszög C-nél lévő szöge derékszög lesz.
<u>**a)** és **b)** együtt kimondva:</u> Azon pontok halmaza, ahonnan egy AB szakasz derékszögben látszik, egy AB átmérőjű körvonal, az A és B pontok kivételével. (E körvonalat az AB Thalész-körének nevezzük.)

A háromszög területképletei:

$$T = \frac{a \cdot m_a}{2} = \frac{b \cdot m_b}{2} = \frac{c \cdot m_c}{2}$$

$T = \sqrt{s \cdot (s-a) \cdot (s-b) \cdot (s-c)}$, ahol „s” a kerület fele. (Héron-képlet)

$T = s \cdot \rho = \frac{k}{2} \cdot \rho = \frac{a+b+c}{2} \cdot \rho$, ahol ρ (ró) a beírt kör sugara, „s” pedig a kerület fele.

$T = \frac{a \cdot b \cdot c}{4R}$, ahol „R” a körülírt kör sugara.

Háromszögek nevezetes vonalai és ezek tulajdonságai

Magasság: a csúcsból a szemközti oldal egyenesére bocsátott merőleges. (A „magasság” szó jelölheti ezt az egyenest, magát a szakaszt és a szakasz hosszát is. Egy feladat szövegéből általában kiderül, hogyan kell érteni.)

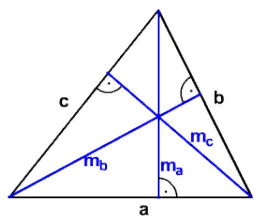

A magasságok egy ponton mennek át, neve: **magasságpont**. Ez derékszögű háromszög esetén maga a derékszögű csúcs, tompaszögű háromszög esetén a háromszögön kívül esik.

Oldalfelező merőlegesek: Egy ponton mennek át, ez a **körülírt kör középpontja**. Derékszögű háromszögnél ez az átfogó felezőpontja (Thalész), tompaszögű háromszögben a háromszögön kívül esik.

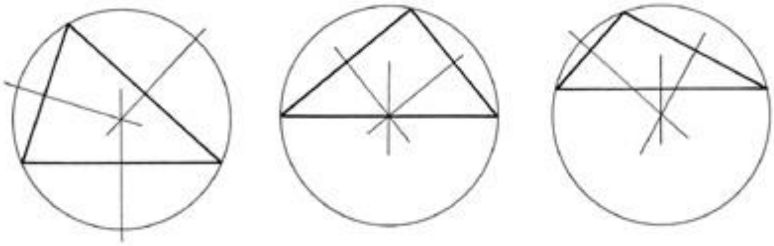

(Belső) **szögfelezők**: Felezik a belső szögeket. Egy ponton mennek át, ez a **beírt kör középpontja**. Ez minden háromszögben a háromszög belsejébe esik.

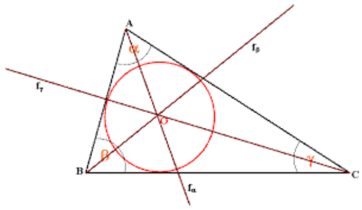

Súlyvonalak: egy csúcsot és a szemközti oldal felezőpontját összekötő szakasz (hossza). A három súlyvonal egy pontban, a **súlypont**ban metszi egymást. A súlypont mindhárom súlyvonalnak (csúcstól távolabb eső) harmadolópontja.

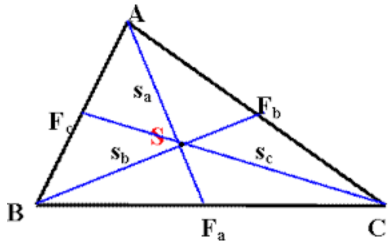

Középvonalak: Két oldalfelező pontot összekötő szakasz. Hossza feleakkora, mint a vele szemközti (tőle diszjunkt) háromszögoldal, és párhuzamos is vele. A három középvonal négy egybevágó kisebb háromszögre bontja az eredeti háromszöget.

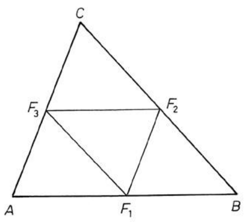

...és mi kell még? :)

Transzformációk (szerkesztésük, tulajdonságaik is kellenek):

- *tengelyes tükrözés*
- *eltolás*
- *elforgatás* → ennek speciális esete a *középpontos tükrözés*.

Alapszerkesztések:

- szakasz és szög másolása, felezése
- adott egyenesre merőleges és vele párhuzamos szerkesztése
- szabályos háromszög, hatszög és négyzet szerkesztése

nevezetes vonalak és körök szerkesztése háromszögben

Négyszögek – a tulajdonságok, területképletek külön táblázatban a következő oldalon!

	Általános ábra	Oldalak	Szögek	Átlók	Terület	Mi más?	Szimmetria
Deltoid	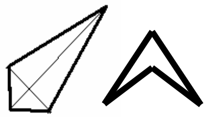	-két-két szomszédos oldala egyenlő	- két szemközi szöge egyenlő	merőlegesek, a szimm. átló felezi a másikat	$T=\frac{ef}{2}$		- **szimmetriatengelye az egyik átló**
Trapéz	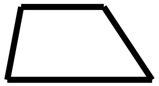	- **van párhuzamos oldalpárja**	- egy száron fekvő két szögének az összege 180°	- átlói ugyanolyan arányban osztják egymást	$T=\frac{a+c}{2}\cdot m_a$		- „általában” nincs
Húrtrapéz (Szimmetrikus trapéz, egyenlő szárú trapéz)	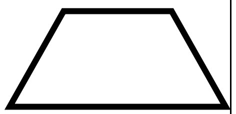	- alapok párhuzamosak - kör írható köré, - szárai egyelőek	egy alapon fekvő 2-2 szöge egyenlő egy száron fekvő két szögének összege 180°	- átlói egyenlők és ugyanolyan arányban osztják egymást	$T=\frac{a+c}{2}\cdot m_a$	- trapéz	- **szimmetriatengelye az alapok közös felezőmerőlegese**
Paralelog- ramma	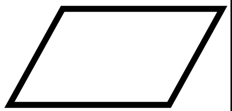	- **szemben lévő oldalai párhuzamosak** és egyenlők	- szomszédos szö- gek összege 180° - szemközti szögei egyenlők	- átlói felezik egymást	$T=a\cdot m_a$	- trapéz	- középpontosan szimmetrikus
Rombusz	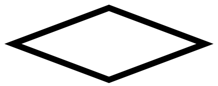	- **minden oldala egyenlő**, szemköztiek párhuzamosak	- szomszédos szögek összege 180° - szemközti szögei egyenlők	- átlói merőlegesen felezik egymást	$T=\frac{ef}{2}$ $T=a\cdot m_a$	- deltoid - trapéz - paralelogramma	- 2 db szimmetria tengelye a két átló - középpontosan szimmetrikus
Téglalap		- szemközti oldalai párhuzamosak és egyenlők	- **mind a négy szöge 90°**	- átlói egyenlők és felezik egymást	$T=a\cdot b$	- trapéz - húrtrapéz - paralelogramma	- szimm. tengely a két közös oldalfelező merőleges - középpontosan szimmetrikus
Négyzet	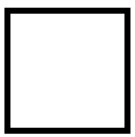	- **oldalai egyelőek és** párhuzamosak	- **mind a négy szöge 90°**	- átlói egyelőek és merőlegesen felezik egymást	$T=a^2$	- deltoid - trapéz - húrtrapéz - paralelogramma - rombusz - téglalap	- 4 db tengely: felező- merőlegesek és átlók - középpontosan szimmetrikus

A kiemelt tulajdonságok definiálják az adott négyszöget – ezekből következnek a többi tulajdonságok